

Лекція 9

Біоремедіація ґрунтів

Біоремедіація

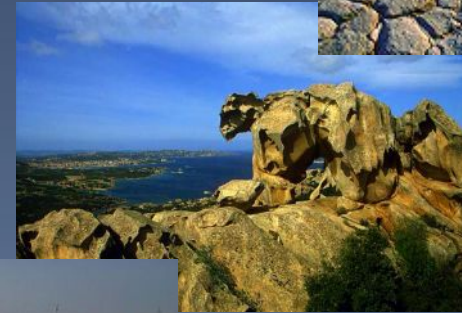
- **Біоремедіація** - комплекс методів відновлення природного стану вод, ґрунтів і атмосфери з використанням метаболічного потенціалу біологічних об'єктів – рослин, грибів, комах та інших організмів.

- **Ґрунт** - це рихлий поверхневий шар земної кори, що сформувався в результаті взаємодії фізичних, хімічних і біологічних процесів на межі літосфери, гідросфери і атмосфери.

Негативними наслідками впливу на ґрунтові екосистеми активної господарської діяльності людини є:

- виснаження родючого шару;
- водна ерозія;
- вітрова ерозія;
- засолення;
- аридизація;
- заболочування;
- відчуження (забудова);
- виснаження ґрунтових вод

Ґрунт - головний реактор трансформації і кругообігу елементів

Найважливіші глобальні біосферні функції ґрунту:

- важлива роль в кругообігу прісної води на земній кулі;
- атмосферна функція;
- підтримання стабільних умов у прісноводних і ґрунтових екосистемах внаслідок потужних фільтраційних та буферних властивостей;
- місце депонування і зберігання біологічно важливих елементів і речовин;
- акумулювання різних забруднень

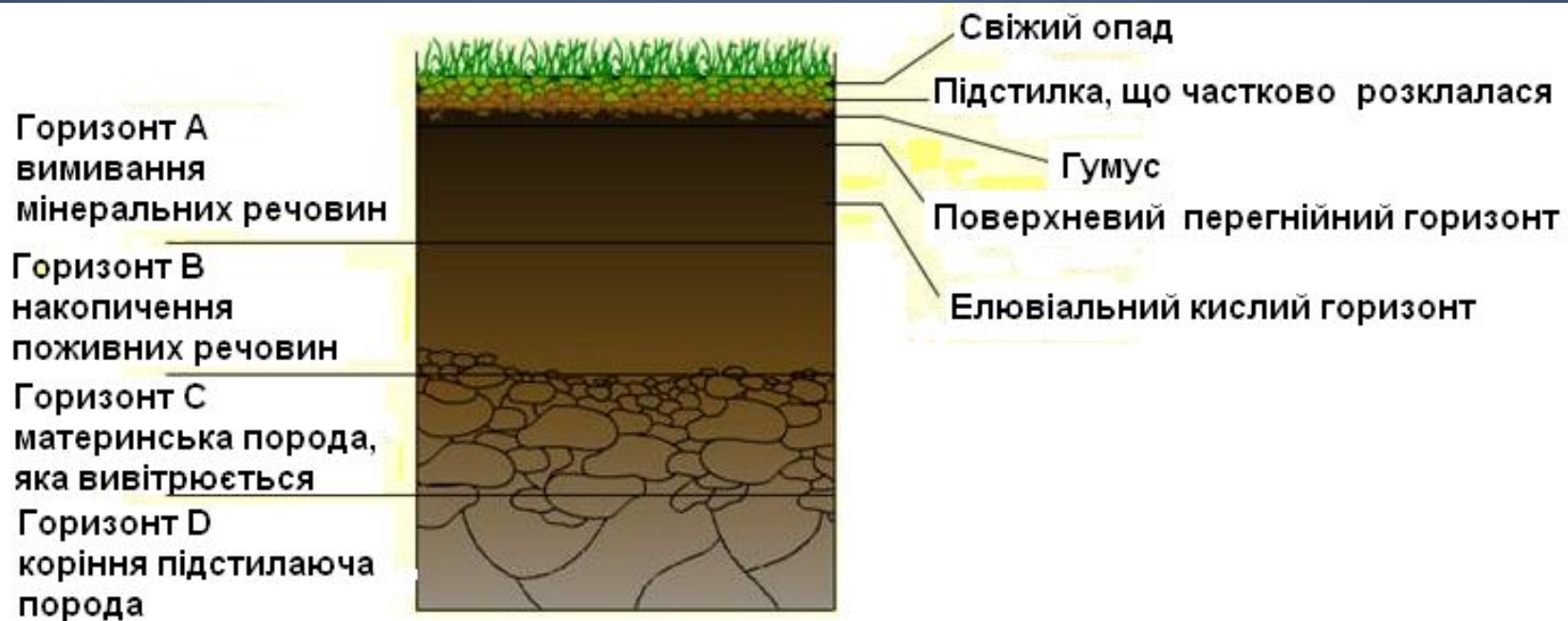
Формування ґрунту

- *Ґрунт формується в результаті сукупної дії різних чинників, найважливіші з них - характер підстилаючих (материнських) порід, рельєф, клімат, рослинний і тваринний світ*

Структура ґрунту

- *Підстилаючі породи* мають магматичне (вулканічне), осадове або метаморфічне походження;
- *Осадові породи* - результат відкладення продуктів вивітрювання і руйнування різних гірських порід, хімічного і механічного випадання осаду з води, життєдіяльності організмів або одночасно всіх трьох процесів (піщаники і вапняки);
- *Метаморфічні породи* - породи, трансформовані внаслідок зміни температури і тиску (сланці).

Структура ґрунту

Властивості ґрунтів

- механічні - фракційний (гранулометричний) склад, структура, пористість;
- мінеральний склад;
- вміст органічної речовини, гумусу, торфу;
- фізичні і фізико-хімічні параметри: температура, водно-фізичні властивості (вологість, вологоємність, водопроникність, матричний потенціал), рН, окисно-відновний потенціал, вміст солей, склад газової фази.

Механічні властивості ґрунту

За розміром часток (гранулометричним складом) ґрунти можна класифікувати таким чином:

- *пісок* (найбільші частки розміром $>0,05$ мм),
- *пил і глина* (найдрібніші частки розміром менше 2 мкм).

Мінеральний склад ґрунтів

Розрізняють первинні і вторинні мінерали.

- Первинні мінерали - в основному аморфний і кристалічний SiO_2 (кварц), алюмосилікати ($\text{SiO}_2 \cdot \text{Al}_2\text{O}_3 \cdot \text{H}_2\text{O}$), польовий шпат, піроксен, слюда і ін. Силікати складають близько 40% всіх мінералів.
- Вторинні мінерали - глинисті мінерали (філосилікати), оксиди, гідроксиди і оксигідроксиди Al, Fe, Mn, карбонати і сульфіди. Серед них гібсит $\text{Al}(\text{OH})_3$, каолінит $\text{Al}_4\text{Si}_4\text{O}_{10}(\text{OH})_8$, кальцит CaCO_3 , доломіт $\text{CaMg}(\text{CO}_3)$, гетит FeOOH , гематит Fe_2O_3 .

*Здатність до поглинання катіонів називається катіонообмінною ємністю **КОЄ** ґрунту*

Залежно від складу переважаючих (типоморфних) обмінних катіонів ґрунти класифікують таким чином:

- *латеритні* - переважає H^+ ; Ca^{2+} і Mg^{2+} мало;
- *підзолисті* - як обмінні катіони виступають H^+ , Ca^{2+} і Mg^{2+} , інколи K^+ , Al^{3+} ;
- *чорноземні* - ґрунтовий комплекс насичений Ca^{2+} і Mg^{2+} , K^+ ;
- *солонцеві* - ґрунтовий комплекс містить обмінні Na^+ , Ca^{2+} , Mg^{2+} .

Органічна речовина ґрунту

Органічна речовина
ґрунту

*Біомаса живих
організмів*

Відмерлі залишки

гумус

детрит

Фізичні і фізико-хімічні параметри

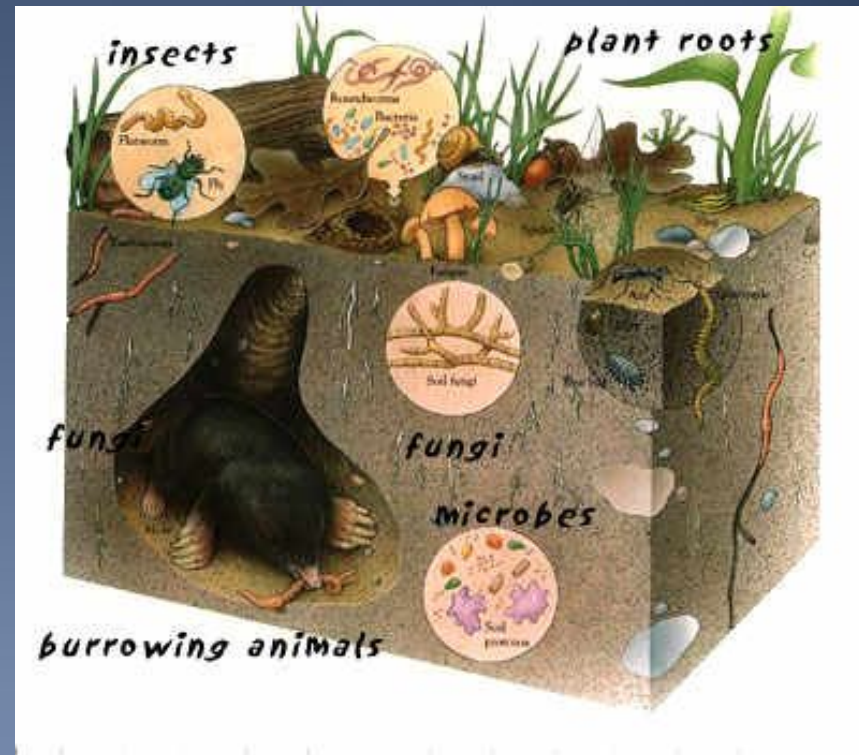
- **Температура.**
- **Водно-фізичні властивості (водоутримуюча здатність ґрунту (вологоємність), водовіддача)**
- **pH і окисно-відновний потенціал**
- **Вміст солей**
- **Ґрунтове повітря**

Біотичні чинники і процеси в ґрунтових середовищах

Серед мешканців ґрунту виділяють ґрунтову:

- мікрофлору,
- мікрофауну,
- мезофауну;
- макрофауну (ширина від 2 до 20 мм);
- мегафауну (>20 мм) .

У ґрунтоутворювальних процесах провідна роль належить рослинам і мікроорганізмам.

**Структура біомаси (без урахування рослин)
в кг на 1 га у шарі ґрунту 0-25 см
помірної кліматичної зони**

<i>Бактерії</i>	<i>1000-7000</i>	<i>Найпростіші</i>	<i>5-10</i>
<i>Мікроміцети</i>	<i>100-1000</i>	<i>Членистоногі</i>	<i>1000</i>
<i>Водорості</i>	<i>10-300</i>	<i>Дощові черв'яки</i>	<i>350-1000</i>

Участь рослин у процесах біоремедіації

Рослина впливає на навколишнє середовище різними способами.
Основні з них:

- ризофільтрація - корені всмоктують воду і хімічні елементи необхідні для життєдіяльності рослин;
- фітоекстракція – накопичення в організмі рослини небезпечних забруднень (наприклад, важких металів);
- фітоволатилізація - випаровування води і летких хімічних елементів (As, Se) листям рослин;
- Фітотрансформація;
- фітостабілізація - переведення хімічних сполук у менш рухливу й активну форму (знижує ризик поширення забруднень);
- фітодеградація - деградація рослинами і симбіотичними мікроорганізмами органічної частини забруднень;
- фітостимуляція - стимуляція розвитку симбіотичних мікроорганізмів, що беруть участь у процесі очищення.

Участь мікроорганізмів у процесах біоремедіації

Грунтову мікрофлору підрозділяють на наступні екологічні групи:

- **Алохтонна** (зимогенна) мікрофлора потрапляє в ґрунтову екосистему ззовні. Переважно розвивається при використанні легко розкладаних з'єднань, що привносяться до ґрунту
- **Автохтонна** мікрофлора (аборигенна), що мешкає в екосистемі. Автохтонні мікроорганізми еволюціонують в певному місці існування, розвиваються повільно і використовують речовини ґрунтового гумусу. У анабіотичний стан вони не переходять.